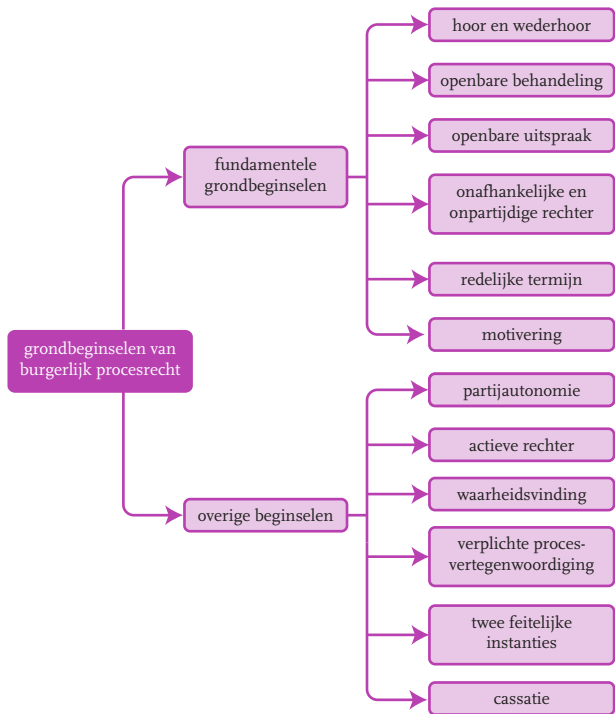

II Grondbeginselen van burgerlijk procesrecht

Figuur 1 Grondbeginselen van burgerlijk procesrecht

3 Algemeen

De civiele procedure heeft een aantal grondbeginselen. Enkele van deze beginselen zijn in de Grondwet (Gw) erkend en opgenomen in Boek 1, Titel 1, afdeling 3 (Algemene voorschriften voor procedures) van Rv.

Artikel 6 EVRM

Van groot belang is art. 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Art. 6 EVRM garandeert het recht op toegang tot de rechter en op een eerlijk proces. Het bepaalt onder meer: ‘Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen (...), heeft een ieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld. De uitspraak moet in het openbaar worden gewezen (...).’

4 Fundamentele grondbeginselen van burgerlijk procesrecht

Algemeen

Fundamentele grondbeginselen van burgerlijk procesrecht zijn beginselen die zo essentieel zijn dat geen sprake is van een behoorlijke civiele procedure, als zij ontbreken.

A Hoor en wederhoor (art. 19 Rv)

Ook wel ‘gelijkheidsbeginsel’ of ‘verdedigingsbeginsel’; valt onder het begrip ‘eerlijke behandeling’ van art. 6 EVRM. Dit beginsel kent verschillende aspecten:

- partijen nemen in de procedure een gelijkwaardige positie in;

- de gedaagde/verweerder komt het recht toe verweer te voeren tegen de door de eiser/verzoeker ingestelde vordering of het ingediende verzoek;
- aan iedere partij komt het recht toe in gelijke mate door de rechter gehoord te worden;
- de rechter mag slechts beslissen op basis van stukken en inlichtingen waarover alle betrokken partijen zich hebben kunnen uitlaten.

Dit beginsel vindt de Hoge Raad zo essentieel dat schending hiervan meebrengt dat een verbod om een rechtsmiddel in te stellen soms kan worden doorbroken (zie nr. 79).

De gedaagde stuurt na de mondelinge behandeling stukken in. Partijen wensen vonnis en de rechter bepaalt de dag waarop uitspraak zal worden gedaan. De rechter mag de door de gedaagde ingediende stukken niet gebruiken in het nadeel van de eiser omdat de eiser zich over deze stukken niet heeft kunnen uitlaten (art. 19 lid 1, laatste volzin Rv).

In een huurzaak betwist de eiser dat sprake is van huur van bedrijfsruimte in de zin van art. 7:290 BW, omdat de betreffende ruimte geen voor het publiek toegankelijk lokaal voor rechtstreekse levering van roerende zaken of voor dienstverlening heeft. De kantonrechter die vlakbij het betreffende pand woont, besluit daar op een doorde-weekse dag eens poolshoogte te gaan nemen. Deze constateert dat er wel degelijk een dergelijk voor het publiek toegankelijk lokaal is en baseert op deze waarneming de uitspraak, zonder daarover eerst met partijen van gedachten te wisselen. Hiermee handelt de rechter in strijd met het beginsel van hoor en wederhoor.

B Openbare behandeling (art. 6 EVRM, art. 121 Gw, art. 4 Wet RO en art. 27 Rv)

- Zittingen (mondelinge behandelingen, getuigenverhoren, descentes) moeten in het openbaar gehouden worden.
- Doel: tegengaan van partijdige of willekeurige beslissingen.
- De rechter kan gehele of gedeeltelijke behandeling met gesloten deuren bevelen (art. 27 Rv):
 - in het belang van de openbare orde of goede zeden;
 - in het belang van de veiligheid van de Staat;
 - in het belang van minderjarigen;
 - in verband met eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van partijen;
 - als openbaarheid het belang van een goede rechtspleging ernstig zou schaden.
- In de wetgeving zijn uitzonderingen te vinden op het beginsel van openbaarheid; zie bijv. art. 803 Rv, art. 4 lid 1 Fw.

C Openbare uitspraak (art. 6 EVRM, art. 121 Gw, art. 5 Wet RO en art. 28 Rv)

- De rechter moet de uitspraak in het openbaar doen.
- Doel: tegengaan van partijdige en willekeurige beslissingen.
- Veelal wordt volstaan met de mededeling dat de uitspraak is gedaan en het in het openbaar vermelden van het dictum of met toezending of afgifte aan partijen.
- Een ieder kan een afschrift van de uitspraak krijgen (geanonimiseerd als er bijvoorbeeld sprake is van mogelijke inbreuk op de privacy of schending van bedrijfsgeheimen).

D Onafhankelijke en onpartijdige rechter (art. 6 EVRM)

- Onafhankelijkheid wordt gewaarborgd door:

- benoeming voor het leven (in beginsel tot zeventig jaar) en tussentijds ontslag in beginsel niet mogelijk (behalve op eigen verzoek, art. 117 lid 2 Gw);
- opdragen regeling van de rechtspositie aan de wetgever (art. 117 lid 4 Gw; Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren).
- Onpartijdigheid wordt gewaarborgd door:
 - mogelijkheid van de rechter zich te verschonen (art. 40 en 41 Rv). De rechter verzoekt zich te mogen terugtrekken uit een zaak als deze vreest dat diens rechterlijke onpartijdigheid in het geding komt;
 - mogelijkheid om een zaak ter verdere behandeling te verwijzen naar een ander gerecht, als dat wegens betrokkenheid van het gerecht waar de zaak aanhangig is gemaakt, gewenst is (art. 46b en 62b Wet RO);
 - mogelijkheid van partijen om te verzoeken dat de rechter die de zaak behandelt, waaronder ook de rechter-commissaris, wordt gewraakt (art. 36-39 Rv), als zij vrezen dat de rechter partijdig of vooringenomen is. Wraking kan plaatsvinden totdat de zaak door een einduitspraak is geëindigd.

E Redelijke termijn

- Art. 20 Rv bepaalt dat de rechter waakt tegen onredelijke vertraging van de procedure. De rechter kan op verzoek van partijen of ambtshalve maatregelen treffen om dat te bevorderen.
- Deze verplichting voor de rechter vloeit ook voort uit art. 6 EVRM: partijen hebben recht op behandeling van hun zaak binnen een redelijke termijn.
- De wet heeft inmiddels vele elementen die ertoe bijdragen dat gewaakt wordt tegen onredelijke vertraging: